

Predrasude i stereotipi kao prepreke u interkulturalnim susretima

---

Jurešić, Adriana

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:102452>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

ADRIANA JUREŠIĆ

**PREDRASUDE I STEREOTIPI KAO PREPREKE U INTERKULTURALNIM
SUSRETIMA**

Završni rad

Pula, 2017. godine

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za interdisciplinarnu, talijansku i kulturološku studiju

ADRIANA JUREŠIĆ

**PREDRASUDE I STEREOTIPI KAO PREPREKE U INTERKULTURALNIM
SUSRETIMA**

Završni rad

JMBAG: 0303045221, redoviti student

Studijski smjer: Interdisciplinarni studij Kultura i turizam

Predmet: Interkulturalne vrijednosti turizma

Mentor: Izv.prof. dr. sc. Mauro Dujmović

Sumentor: Dr. sc. Dijana Drandić, viši asistent

Pula, rujan 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Adriana Jurešić, kandidat za prvostupnika kulture i turizma, smjera Kultura i turizam ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student
Jurešić Adriana

U Puli, 2017. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Adriana Jurešić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „*Predrasude i stereotipi kao prepreke u interkulturalnim susretima*„ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 27.09.2017. (datum)

Potpis
Jurešić Adriana

SADRŽAJ

UVOD	1
1. INTERKULTURALIZAM	2
1.1. Interkulturalna komunikacija	3
1.2. Interkulturalni susreti	4
2. PREDRASUDE KAO PREPREKE RAZVOJU INTERKULTURALIZMA	6
2.1. Pojmovno određenje i obilježja predrasuda	6
2.1.1. Emocionalna sastavnica predrasuda	7
2.1.2. Spoznajna sastavnica predrasuda	7
2.1.3. Ponašajna sastavnica predrasuda.....	8
2.2. Teorije o nastanku i razvoju predrasuda	8
2.2.1. Teorija opravdane reputacije	10
2.2.2. Fenomenološke teorije	10
2.2.3. Psihodinamičke teorije	10
2.2.4. Situacijske teorije	11
2.2.5. Kulturološke teorije.....	11
2.2.6. Društveno-povijesne teorije	12
2.3. Najčešći objekti predrasuda	12
3. STEREOTIPI KAO PREPREKE RAZVOJU INTERKULTURALIZMA	14
3.1. Pojmovno određenje stereotipa	14
3.2. Najčešći objekti stereotipa	16
4. INTERKULTURALNIM OBRAZOVANJEM PREMA SMANJIVANJU I ELIMINACIJI PREDRASUDA I STEREOTIPA	18
ZAKLJUČAK	22
SAŽETAK	23
SUMMARY	24
LITERATURA	25
POPIS TABLICA	27

UVOD

U današnjem svijetu globalizacije dolazimo u kontakt s ljudima različitih kultura, rasa, nacija. Internet je omogućio komunikaciju s ljudima iz cijelog svijeta, a moderne tehnologije mogućnost putovanja dalje i brže nego ikad prije. Interkulturalizam je postao tema koja se tiče svih ljudi i koja će postati sve važnija u našem multikulturalnom okruženju gdje se ljudi iz cijelog svijeta okupljaju i stupaju u kontakt s različitim kulturama. Jedni od faktora koji nam otežavaju razvoj interkulturalizma jesu duboko ukorijenjene predrasude i stereotipi.

U ovom radu polazi se od pretpostavke da su društva multikulturalna te da su prisutni različiti oblici napetosti i netrpeljivosti među pripadnicima različitih kultura koje usporavaju, otežavaju, a često i onemogućavaju međusobno razumijevanje. Spoznaja o postojanju prepreka, posebno predrasuda i stereotipa, usmjerava pozornost na važnost učenja o drugim kulturama, uz osvještavanje i prepoznavanje vidljivih i nevidljivih barijera i uspostavljanju pozitivne interakcije s osobama iz drugih kultura. Komunikacijske barijere su često posljedica nedovoljnog poznavanja drugih kultura, ali i nerazvijenosti interkulturalnih komunikacijskih vještina, zbog čega dolazi do uzajamnog nerazumijevanja i pogrešne interpretacije, a potom i do nesigurnosti i tjeskobe, što u konačnici vodi izbjegavanju komunikacije s kulturno drugačijima (Drandić, 2012).

Rad je podijeljen na četiri dijela. Prvi dio obrađuje pojam interkulturalizam, objašnjava interkulturalnu komunikaciju i interkulturalne susrete među osobama iz različitih kultura. U drugom dijelu prikazuje se pojmovno određenje i obilježja predrasuda, teorije o nastanku i razvoju predrasuda te najčešći objekti predrasuda. Treći dio rada donosi pojmovno određenje i najčešće objekte stereotipa, te njihov pozitivan i negativan učinak na interkulturalne susrete. Kako nam interkulturalno obrazovanje može pomoći pri smanjivanju i eliminaciji predrasuda opisano je u četvrtom poglavlju. Na kraju rada je zaključak i korištena literatura te popis tablica.

Metode koje su korištene prilikom izrade ovog rada su istraživanje i prikupljanje korisnih podataka, analiza, sinteza i komparacija istih u cilju boljeg razumijevanja zadane teme.

1. INTERKULTURALIZAM

Interkulturalizam predstavlja međusobno razumijevanje, prihvaćanje i komunikaciju bez barijera različitih kultura u društvu. Sam pojam susrećemo u svim oblicima kulture: jeziku, umjetnosti, književnosti, religiji. Prema Sablić (2014) interkulturalizam je istodobno politička i kulturološka platforma za unapređivanje demokracije i međuljudskih odnosa. Stalno je podložan propitivanjima, dopunama i prilagodbama, jer se i društveni uvjeti za njegovu primjenu stalno mijenjaju, dinamiziraju i obogaćuju.

Interkulturalizam potiče na razmišljanje o razlikama etničke, kulturne i religiozne prirode te o mirnom suživotu među narodima, pojedincima, ili grupama različitog kulturnog podrijetla. Interkulturalizam kao izraz za posebnu kulturnu politiku uvodi Vijeće Europe sedamdesetih godina 20. stoljeća u svezi s imigracijama, a kasnije se prihvaća kao dio politike europskih integracija (Rey-Von Allmen, 2002). Piršl (2005, str. 58) navodi da je izraz "interkulturalizam" karakterističan za većinu europskih zemalja, te istovremeno, pozivajući se na Rey naglašava: „ *Interkultura podrazumijeva interakciju, razmjenu, otvorenost, reciprocitet, solidarnost u smislu priznavanja vrijednosti, stilova života pojedinaca ili društva u njihovim odnosima s drugima ili u njihovom shvaćanju svijeta, simboličkih prezentacija na koje se osobe pozivaju, priznavanja različitosti i interakcije koja se događa unutar jedne ili između dviju kultura, u određenom vremenu i prostoru.* “ Drugim riječima, interkulturalnost se temelji na aktivnom djelovanju u uspostavljanju solidarnosti i međusobne zavisnosti kod ljudi različitog kulturnog podrijetla, kao i uspostavljanju uzajamne podrške.

„*Prema UNESCO-u, interkulturalizam označava poznavanje i razumijevanje različitih kultura i uspostavljanje pozitivnih odnosa, razmjene i uzajamnog obogaćivanja između različitih komponenti unutar kulture jedne zemlje i između različitih kultura u svijetu, stremi nadilaženju procesa asimilacije tako i pasivne koegzistencije mnoštva kultura kako bi se razvijalo samopoštovanje, poštovanje i razumijevanje kultura. Interkulturalizam kao suvremeni društveni koncept u današnje vrijeme brojnih društvenih izazova predstavlja značajan čimbenik stvaranja pretpostavki za suživot u smislu političke kulture građana i kvalitete življenja i izgradnju učinkovitih poslovnih odnosa građana postmodernog svijeta*“ (Bedečković,2010, str. 91).

Interakcija među kulturno različitim podrazumijeva prisustvo uzajamne zainteresiranosti, prihvaćanja i poštovanja. Interkulturalnost stavlja naglasak na interaktivnu dimenziju i sposobnost entiteta da ostvaruju zajedničke projekte, da prihvaćaju podijeljene odgovornosti i stvaraju zajedničke identitete (Sablić, 2014).

Posjedovanje vlastitog identiteta, nikad se ne protivi prihvaćanju suradnje s drugima koji su različiti od nas. Polazeći od toga interkulturalizam se prihvaćao i širio kao načelo i praksa modernih društava u smislu međusobnog razumijevanja, poštovanja drugoga i stranoga, te vještine življenja u različitostima (Sekulić-Majurec, 1996).

1.1. Interkulturalna komunikacija

Komunikacija je sporazumijevanje, prijenos informacija, poruka i iskustava, stvaranje novih znanja. Interkulturalna komunikacija odnosi se na uspostavljanje interakcije i komunikacije s osobama iz drugih kultura. „*U interkulturalnoj komunikaciji, naglasak je na komunikacijskom procesu koji se odvija između sudionika različitog kulturnog podrijetla, koji međusobno dolaze u posredan ili neposredan kontakt*“ (Piršl, 2007, str.228). Biti interkulturalno komunikacijski kompetentan znači biti sposoban shvatiti misli druge osobe, bez obzira slagali se ili ne s njenim načinom razmišljanja. Interkulturalna komunikacija važna je zbog povezivanja i otvorenosti društva, poticanja razvoja demokracije, te promicanja temeljnih ljudskih prava.

Kada govorimo o interkulturalnoj komunikaciji, ona se odnosi kako na verbalnu, tako i na neverbalnu komunikaciju. Verbalna se komunikacija temelji na jeziku i komuniciranju riječima. Osim riječima, ljudi svoj odnos prema pojedincima, društvenoj okolini, ali i prema sebi, izražavaju i neverbalnim znakovima. Neverbalna komunikacija kao što su: geste, držanje tijela, izraz lica, kosa, odjeća, dodirivanje, volumen i ton glasa, kontakt očima ili bilo što drugo osim izgovorene ili napisane riječi, može imati utjecaj na stvaranje kontakta među osobama koji pripadaju različitim kulturama. Temeljne funkcije neverbalne komunikacije su: izražavanje osjećaja, izražavanje stavova govornika, pokazivanje vlastitih osobina, ilustracija verbalnih iskaza, konvencionalno izražavanje različitih oblika socijalne aktivnosti te može zamijeniti verbalnu komunikaciju.

Poznavanje neverbalnih znakova pomaže da se ljudi bolje razumiju i da se smanje nesporazumi u komunikaciji. Isto tako pomaže da vlastita neverbalna izražajnost bude bolja tako da nas drugi lakše razumiju i da se izbjegnu oni znakovi koji ostavljaju loš dojam te otežavaju komunikaciju (Jelinčić i dr., 2010).

Nedostatak znanja o drugoj kulturi ponekad može dovesti do neugodnih pogrešaka u komunikaciji. Takve pogreške mogu zbuniti ljude s kojima želimo komunicirati. S obzirom na različitost kultura verbalna ili pak neverbalna komunikacija mogu biti neuspješne zbog

različite percepcije onoga što vidimo ili pak čujemo. Ono što je u jednoj kulturi prihvaćeno kao pozitivno i poželjno, u drugoj kulturi ono može biti poprilično negativno ili uvredljivo. Piršl (2005) naglašava važnost neverbalne komunikacije i neverbalnih kodova, koji omogućavaju razvoj komunikacije, sporazumijevanja i socijalizacije u kulturno drugačijim sredinama kroz šest osobina kulture značajnih za interkulturalnu komunikaciju: kultura se uči, kultura se prenosi, kultura je dinamična, kultura je selektivna, aspekti kulture su u međusobnom odnosu i kultura je etnocentrična.

1.2. Interkulturalni susreti

Promjene i izazovi globalizacije uključuju nove migracije, veću mobilnost, povećanu interakciju u području poslovanja, a kao odgovor na navedene izazove ističu se interkulturalni susreti. Međusobni kontakti pripadnika različitih kultura podrazumijevaju nužnost razvoja kvalitetnog odnosa koji se temelji na ideji interkulturalizma. Interkulturalni susreti danas su svakodnevica, već u ranoj dobi djeca se susreću s vršnjacima iz drugih kultura.

U multikulturalnom okruženju, proučavajući i učeći o odnosima među kulturama kao i doprinose i postignuća pojedinaca pripadnika različitih zajednica i različitog kulturnog podrijetla prihvaćamo i poštujemo vlastite i njihove različitosti. Osim znanja, vještina, stavova i motivacije, važan element interkulturalne kompetencije je sposobnost učinkovite interakcije koja obuhvaća jezičnu (komunikacijsku) sposobnost, fleksibilni identitet i kulturno razumijevanje (Piršl, 2011).

U kontaktu s ljudima iz strane kulture svaki se pojedinac susreće s njihovim kulturnim posebnostima, pa tako dolazi do susreta različitih vrijednosnih sustava, običaja i obrazaca ponašanja. Zbog toga konkretni odnosi između različitih kultura, što ih u razred donose djeca i mladi ljudi, ne mogu biti unaprijed određeni. Obrazovanje zauzima veoma značajno mjesto u izgrađivanju tolerantnih odnosa i stavova u sistemu vrijednosti građanskog društva.

Interkulturalno obrazovanje sadrži dvije ključne komponente:

1. obrazovanje koje uvažava i podržava različitost i
2. obrazovanje koje promovira ravnopravnost i ljudska prava

Uvođenje interkulturalizma u odgojno-obrazovne ustanove javlja se kao odgovor na kulturnu složenost društva i raznovrsnih stilova života te afirmaciju identiteta nedominantnih društvenih skupina (Spajić-Vrkaš i dr., 2004). Ideja interkulturalnosti i interkulturalnog obrazovanja u sebi nosi izuzetnu crtu humanosti, jer u svim svojim aspektima naglasak stavlja na poboljšanje međuljudskih odnosa.

2. PREDRASUDE KAO PREPREKE RAZVOJU INTERKULTURALIZMA

Kako bi se u našem društvu što više razvijala interkulturalnost treba obratiti pažnju na mnoštvo faktora koji ometaju taj razvoj. Predrasude su jedan od većih faktora koje sputavaju razvoj interkulturalnog društva. Da bismo se borili protiv predrasuda i omogućili optimalan razvoj interkulturalnosti, potrebno je bliže upoznati se s ovim pojmom, utvrditi rasprostranjenost predrasuda u našem društvu i onda tek poduzeti konkretne mjere za suzbijanjem predrasuda.

2.1. Pojmovno određenje i obilježja predrasuda

Predrasude su unaprijed donesen sud o nekome ili nečemu. Često su temelj raznih oblika nepravednog ponašanja i diskriminacije prema onom na koga se odnose. Emocionalno su obojene i sprječavaju nas da ispravno procjenjujemo ljude, predmete i situacije. *„Stvaranje predrasuda je univerzalna ljudska osobina, što upućuje na njihovu korist u svakodnevnom životu svih ljudi. Nema sumnje da je u davnim vremenima, kad su ljudi još živjeli u špiljama i bili okruženi potencijalnim neprijateljima ili u najmanju ruku lovcima na isti plijen, brzo svrstavanje nepoznatih ljudi u grupu prijatelja ili neprijatelja bilo pitanje opstanka“* (Krizmanić, 2010, str. 83). Međutim, pogrešno širenje vlastitih negativnih iskustava može biti vrlo štetno. Ako je netko razvio stav da pripadnici određene grupe posjeduju određena obilježja, zbog nekog negativnog iskustva s pripadnicima te skupine, ta osoba može pretpostaviti da svi pripadnici te skupine imaju takva obilježja. Ljudi uglavnom nastoje pokazati negativne osjećaje prema ljudima koji pripadaju drugim skupinama, ali pokazuju pozitivne osjećaje prema ljudima koji pripadaju našoj posebnoj skupini. To se može razviti ne zbog mržnje, već zbog nedostatka znanja i povjerenja u druge skupine. Međutim, upoznavanje s objektom naše predrasude može nam pomoći da steknemo bolja znanja i dopustite nam da objektivno razmišljamo, a ne s predrasudama.

Prema Furst (1995, str.176) Francis Bacon (1561-1626), engleski filozof, o predrasudama kaže: *„ Idoli i pogrešni pojmovi uvijek su zaposjedali ljudski razum i na taj način priječili put istini, a čak i kad se taj pristup i oslobodi, oni uvijek iznova izranjaju pri stjecanju novih znanja i pravi su teret, sve dok ne budemo svjesni i po mogućnosti od njih zaštićeni. Čvrstom i svečanom odlukom ih se treba odreći i bez ostatka osloboditi i očistiti razum.“* Bacon je, prema podacima na mrežnim stranicama Hrvatske enciklopedije (2012), držao da postoje četiri vrste predrasuda: predrasude svojstvene čovjeku kao pripadniku

ljudske vrste (idoli plemena, *idola tribus*), predrasude svojstvene pojedincu zbog njegovih osobnih nedostataka što proistječu iz odgoja, navika i sl. (idoli špilje, *idola specus*), predrasude koje nastaju na osnovi jezika kao sredstva za sporazumijevanje, a vode u verbalizam i opća mjesta (idoli trga, *idola fori*) te predrasude do kojih dolazi zbog nekritična prihvaćanja dogmatskih teza različitih filozofa (idoli teatra, *idola theatri*). Prve dvije vrste predrasuda (plemena i špilje) držao je urođenima ljudskom duhu, a druge dvije vrste svojstvima koja se stječu u društvenom životu. I prvih i drugih predrasuda ljudi se mogu osloboditi ako odbace lažne autoritete i lažnu učenost te se potpuno oslone na iskustvo i promatranje pojava.

Aronson i sur. (2005, str.460) definiraju predrasude kao: „*neprijateljski ili negativan stav prema pripadnicima prepoznatljive grupe ljudi, koji se zasniva isključivo na njihovu članstvu u toj grupi, a sastoji se od spoznajne, emocionalne i ponašajne sastavnice.*“ Emocionalnu komponentu čine naše emocije prema nekom objektu stava, kognitivnu komponentu čine misli i vjerovanja o objektu stava, a ponašajnu komponentu čine naše akcije i ponašanje prema objektu stava.

2.1.1. Emocionalna sastavnica predrasuda

Emocionalna sastavnica očituje se u samim predrasudama. Tehnički postoje pozitivne i negativne predrasude jer ljudi mogu imati pozitivne i negativne emocionalne reakcije prema nekom objektu. Kada imamo stav, imamo pozitivan ili negativan odnos prema nečemu, emocionalno jako obojen, te smo spremni ponašati se u skladu s tim stavom i on ima svoju kognitivnu (intelektualnu) zasnovanost (Aronson i sur., 2005).

2.1.2. Spoznajna sastavnica predrasuda

Spoznajna sastavnica predrasuda sam je sud o svojstvima objekta. Vrednovanje može biti pozitivno ili negativno tj. karakteristike objekta ocjenjuju se kao dobre ili loše, korisne ili štetne, poželjne ili nepoželjne.

2.1.3. Ponašajna sastavnica predrasuda

Predrasude su češće negativni stavovi, a oni vode određenim ponašanjima. Predrasuda može neku osobu učiniti sklonom da se ponaša ili na pozitivan ili na negativan način, budući da se to može pokazati kao davanje prednosti samome sebi ili vlastitoj grupi i kao pokušaj da se naškodi drugoj grupi. Ponašanje koje proizlazi iz predrasudnih stavova može poprimiti raznolike oblike koji rezultiraju različitim stupnjevima nepravednih postupaka. Pozitivan stav uključuje namjeru da se objekt stava podrži, zaštiti, a negativan da se izbjegne, napadne. U slučaju predrasuda to ponašanje se zove diskriminacija (Aronson i sur.,2005).

Oblikovanje stavova i ponašanja odvija se u međudjelovanju skupnih normi i naslijeđene psihičke strukture. Skupni pritisak je ponekad toliko jak da mu podliježemo zanemarujući pritom temeljne društvene vrijednosti. Međutim jedini put mijenjanja stavova i predrasuda je edukacija o ljudskim vrijednostima.

2.2. Teorije o nastanku i razvoju predrasuda

Postoje različite teorije o nastanku i razvoju predrasuda. Ipak svim teorijama zajedničko je da društveno okruženje u najvećoj mjeri utječe na razvoj predrasuda. Osoba koja je pod utjecajem predrasuda ne može spoznati prave kvalitete neke pojave, pojedinca ili skupine ljudi. Takva osoba veoma teško odstupa od svojih uvjerenja koja su neosnovana ili zasnovana na neprimjerenom generalizaciji.

Uzroci predrasuda su raznovrsni. Aronson i sur.(2005) navode da su istraživanja pokazala da postoje četiri glavna načina koja utječu na nastajanje predrasuda i diskriminacija: način na koji mislimo, način na koji pripisujemo značenje, način na koji raspodjeljujemo resurse i način na koji se konformiramo.

1. *Način na koji mislimo* - prvo objašnjenje uzroka predrasuda i diskriminacija odnosi se na način na koji mislimo tj. na socijalnu kogniciju. Ovdje se podrazumijeva da su predrasude popratna pojava ljudskog načina procesiranja i organiziranja informacija.

2. *Način na koji pripisujemo značenje* -drugo objašnjenje uzroka predrasuda i diskriminacija odnosi se na način na koji pripisujemo značenje tj. na pristranost u atribuciji tj. objašnjenju. Ljudi često pribjegavaju zaključku da je ponašanje osobe posljedica nekog aspekta njene ličnosti, pri čemu zanemaruju aspekt situacije. Znači, kada su ljudi pristrani u objašnjavanju dolazi do predrasuda i diskriminacije.

3. *Način na koji raspodjeljujemo resurse* -treće objašnjenje uzroka predrasuda i diskriminacija odnosi se na način na koji raspoređujemo resurse tj. na teoriju realnog konflikta. Ovdje se govori o natjecanju kao izvoru sukoba i predrasuda. Ljudi se natječu za posjedovanje rijetkih resursa, za političku moć i za društveni status. Prema teoriji realnog sukoba ograničeni resursi vode sukobu među grupama i rezultiraju predrasudama i diskriminacijom. Iz toga slijedi da se predrasude pojačavaju u teškim vremenima i kada postoji sukob oko nedjeljivih ciljeva.

4. *Način na koji se konformiramo*-četvrto objašnjenje uzroka predrasuda i diskriminacija odnosi se na način na koji se konformiramo tj. na normativna pravila. Konformizam je promjena ponašanja i uvjerenja kao posljedica stvarnog ili zamišljenog pritiska grupe. On je dio društvenog života te se konformiramo kako bi stekli informacije ili kako bismo bili prihvaćeni. Norme su vjerovanja u društvu o tome što je prikladno, prihvatljivo i dopušteno te značajno variraju između kultura. Prema tome, ako se čitava kultura pridržava normi i vrijednosti nejednakosti, djeca će ih usvojiti i nastaviti održavati, sve dok se ne susretnu s drugačijim normama.

Osobine ličnosti iz kojih proizlaze predrasude, prema Sablić (2014), su:

- rigidno pridržavanje konvencionalnih vrednota
- podređivanje idealiziranom autoritetu
- spremnost na okrivljavanje i kažnjavanje ljudi koji se suprotstavljaju konvencionalnim normama ponašanja
- otpor prema subjektivnosti, osjetljivosti i mašti
- praznovjerje
- osjećaj strahovanja prema moći
- destruktivnost i cinizam
- opterećenost seksualnošću

Allport (1954) razlikuje šest grupa teorija o društvenim predrasudama: teorije opravdane reputacije, fenomenološke teorije, psihodinamičke teorije, situacijske teorije, kulturološke teorije i društveno-povijesne teorije predrasuda.

2.2.1. Teorija opravdane reputacije

Prvu grupu činile bi teorije opravdane reputacije. Ova teorija pokušava objasniti predrasude stavljajući naglasak na utjecaj skupine i društva. Članovi skupine s lošim ugledom žrtve su drugih skupina. Predrasude prema pojedinim manjinama postoje zbog toga što pripadnici tih manjina posjeduju određene osobine koje predstavljaju opasnost i ometaju društveni napredak. Sama teorija ne objašnjava racionalno i objektivno temeljne osnove predrasuda i stoga je djelomična i neracionalna.

2.2.2. Fenomenološke teorije

Predrasude i neprijateljstva prema pojedinim grupama javljaju se, prema shvaćanjima koja zastupaju tzv. fenomenološke teorije predrasuda, zbog toga što se te grupe opažaju i ocjenjuju kao nositelji negativnih osobina. Ne moraju te ocjene biti ispravne, one, po pravilu, to i nisu, ali bitno je za ponašanje kako nešto opažamo. U ovom pogledu, trenutna uvjerenja, percepcije i verbalne oznake osobe koja se odnosi na bilo koju određenu skupinu određuju kako će reagirati na situaciju s kojom se suočava.

2.2.3. Psihodinamičke teorije

Za psihodinamičke teorije karakteristično je da suštinu predrasuda vide u tome da su predrasude posljedica i izraz djelovanja određenih osobnih karakteristika onih koji imaju predrasude. Allport je zabilježio tri vrste tih karakteristika: rješavanje sukoba, reakcije frustracije i struktura karaktera. Rješavanje sukoba odnosi se na ustrajne pokušaje nekih ljudi kako bi stekli moć ili status nad drugima.

Frustrirajuće reakcije upućuju na neprestane pokušaje usmjeravanja neprijateljskih impulsa prema manjinskim skupinama, kako bi se oslobodili osjećaji frustracije u svakodnevnom životu. Sprečavanjem zadovoljenja motiva dolazi do stanja frustracije. Izvori frustracije mogu biti različiti. Nisu sve vrste frustracija u istoj mjeri izvor za javljanje predrasuda. Socijalne frustracije, predstavljaju češći izvor predrasuda. Kada dođe do frustracija, uvijek i neizbježno dolazi i do javljanja agresivnosti. Agresivnost je većinom usmjerena prema drugim osobinama, ili određenim grupama te ne dolazi do prestanka frustracije.

Još jedna varijanta psihodinamičkih teorija je ona koja u svom objašnjenju naglašava postojanje određene strukture ličnosti kao izvora predrasuda. Anksiozne, nesigurne u sebe ili autoritarne ličnosti razvijaju predrasude. Izvor takvih karakteristika ličnosti može biti različit ali po pravilu vjerojatno doživljava iz djetinjstva. Psihodinamičke teorije pomažu da razumijemo zašto neke osobe, iako u sličnim ili istim sredinama kao druge, imaju predrasude, a druge osobe ih nemaju. Ali, one nam ne mogu objasniti zašto se predrasude javljaju u intenzivnijem obliku u određenim dobima i u određenim sredinama, i zašto se agresija usmjerava upravo na određene grupe, a ne na neke druge grupe ljudi.

2.2.4. Situacijske teorije

U pogledu situacijskih teorija, predrasude se smatraju posljedicom usklađenosti s trenutnim društvenim silama koje djeluju u kulturi. Ova teorija ima više varijanti, a jedna od teorija je „teorija atmosfere“. Prema njoj, izvor predrasuda je u neposrednom utjecaju i prenošenju shvaćanja koja postoje u sredini u kojoj pojedinac živi. Druga shvaćanja naglašavaju neke druge trenutke: nezaposlenost, povećanu socijalnu pokretljivost, ili neke druge aktualne pojave u određenoj sredini. Ni situacijske teorije, ne mogu objasniti zašto se predrasude kod nekih pojedinaca javljaju a kod nekih ne. One nam ne mogu objasniti relativnu trajnost određenih vrsta predrasuda, eventualno mogu objasniti naklonost prema nekoj grupi (uslijed čijeg brojnog dolaska, na primjer, dolazi do pogoršanja situacije za grupu koja ima predrasuda) ali ne mogu protumačiti najčešće i najintenzivnije predrasude koje su usmjerene prema određenim uvijek istim etničkim grupama.

2.2.5. Kulturološke teorije

Ove teorije kao izvor predrasuda naglašavaju određene socijalne norme, vrijednosti i shvaćanja karakteristična za neku kulturu. Faktor koji pokazuju kao izvor predrasuda ne promatraju kao kratkotrajan, nego kao relativno trajnu karakteristiku nekog društva. Među ove teorije može se ubrojati i shvaćanje koje izvor predrasuda vidi u naglom procesu urbanizacije određenih društava. Kulturološka koncepcija u užem smislu je koncepcija da su izvor predrasuda određena tradicionalna grupna shvaćanja.

2.2.6. Društveno-povijesne teorije

Ove teorije predrasuda naglašavaju da je gotovo uvijek dugogodišnja povijest uključena u sukob i diskriminaciju između pojedinih skupina. Najvažnija među ovim teorijama je teorija koja izvor predrasuda vidi u klasnoj borbi izazvanoj određenim klasnim odnosima. Predrasude se formiraju kod one društvene grupe koja ima povlašteni položaj i u čijem je interesu širenje predrasuda prema određenim grupama. Kao društvena pojava predrasude se javljaju namjerno i razvijaju se u skladu s borbom za vlast i privilegije vladajuće grupe kao i težnja za održanjem neke vladajuće imperijalističke sile nad drugim zemljama. Predrasude pomažu pojedincima da ostvare različite za njih neostvarive želje, ili da pokušaju ublažiti stvoreno osjećanje nesigurnosti i tenzije.

2.3. Najčešći objekti predrasuda

Predrasude su svuda prisutne i u različitim oblicima te prema različitim objektima. Aronson i sur. (2005) navode sljedeće grupe kao najraširenije predrasude:

- predrasude prema ženama
- predrasude prema rasama, etničkim grupama
- predrasude prema manjinama

Predrasude prema ženama su veoma česte kod muškaraca, a ponekad se javljaju i kod žena. U skoro svim sredinama se podcjenjuje doprinos žena u društvu. Predrasude prema etničkim grupama, koje su i dosta česte za naše područje, su pretežito povijesna kategorija. Mnogi sukobi i ratovi vođeni su i vode se između onih etničkih grupa koje imaju negativne predrasude jednih prema drugima. Rasne i etničke predrasude su nekritički prihvaćeni, čvrsto ukorijenjeni i emocionalno obojeni, negativni stavovi i uvjerenja o drugim rasama i narodima, široko rasprostranjeni u nekoj društvenoj sredini. Takve su, recimo, predrasude: „Turci su lukavi, okrutni i podmukli.“, „Crnci su glupi i praznovjerni“. Ove predrasude mogu imati izuzetno dalekosežne štetne posljedice po pripadnike rase na koju se odnose. Kada se neka rasa predrasudama proglasi za inferiornu ili štetnu tada se ljuti relativno lako pokreću na akciju kojoj je krajnji cilj izoliranje i neprihvatanje te opasne rase (Sablić, 2014).

„Osim što su rasprostranjene, predrasude su i opasne. Jednostavan negativan odnos prema nekoj grupi može biti nemilosrdan i može prerasti u ekstremnu mržnju, u mišljenje da su članovi te grupe manje humani, torture, ubojstva, pa čak i genocid „(Aronson i sur., 2005, str. 458).

3.STEREOTIPI KAO PREPREKE RAZVOJU INTERKULTURALIZMA

Kad generaliziramo o skupini ljudi, kao što to činimo opisujući neku kulturu, suočavamo se s pitanjem stereotipa. Iskrivljena stajališta prema drugim kulturama mogu biti rezultat stvaranja stereotipa, dodjeljivanje čitavog niza generaliziranih osobina pojedincima na temelju njihove pripadnosti određenoj kulturnoj ili društvenoj skupini. Stereotipi se odnose na uvriježene načine razmišljanja o određenim pojavama ili ljudima.

3.1.Pojmovno određenje stereotipa

Pojam stereotip (grč. stereos = čvrst, ukočen; typos = znak ili lik) se originalno odnosi na štamparsku matricu koja se, jednom načinjena, teško može mijenjati. U kontekst društvenih nauka ga je prvi uveo 1922. godine novinar Walter Lippman koji je i autor prve, jako slikovite definicije: „*Stereotipi su slike u našim glavama*“ (Simić, 1988).

Poznata Allportova knjiga „The Nature of Prejudice“ (1954) daje prvu složenu i utjecajnu analizu sa psihološkog stajališta koja je bila prethodnica nizu različitih teorija koja su nastojale objasniti fenomen stereotipa. Mišljenje koje iznosi Allport je da stereotipi olakšavaju opažaču odgovaranje na potencijalno kompleksno socijalno okruženje, da ljudi neizbježno kategoriziraju objekte i ljude u svom svijetu te da su stoga predrasude potpuno normalne. Dakle, jednako kako ljudi kategoriziraju namještaj u stolove i stolice, pa stavljaju piće na jedne a sjedaju na druge, tako i ljudi kategoriziraju jedni druge u vlastite i vanjske grupe, voleći jedne a mrzeći druge (Allport, 1954).

„Stereotipi su vjerovanja o zajedničkim osobinama i ponašanju svih pripadnika neke grupe. Stereotipi se najčešće smatraju negativnima, jer su uvijek jako pojednostavljena i osiromašena slika članova neke grupe. Kada koristimo stereotipe za obilježavanje neke grupe ljudi, mi zanemarujemo individualne razlike koje među njima postoje i sve izjednačavamo s jednim obilježjem koje čini sadržaj stereotipa“ (Krizmanić, 2010, str.81).

Stereotipi već na samom početku smanjuju količinu informacija koje je potrebno znati o nekoj osobi jer služe kao svojevrsna membrana kroz koju propuštamo samo određene informacije i, na neki način, vidimo samo ono što želimo vidjeti, dok velikoj količini informacija ne pridajemo pozornost. Stereotipi su najčešće korisni budući da pojednostavljuju složenu socijalnu okolinu, utječu na procesiranje informacija i donošenje odluka, omogućuju nam da nove podražaje procesiramo na temelju ranijih (relevantnih) informacije, olakšavaju

nam procesiranje nejasnih informacija (procesiramo ih u skladu sa stereotipom) i općenito organiziraju naše znanje i vjerovanja o socijalnim grupama. Međutim, stereotipi su štetni ako generaliziramo određena obilježja na sve pripadnike određene skupine, ako pojedince procjenjujemo u skladu sa stereotipom ili ako utječu na procjenu nečije izvedbe. U tom slučaju, oni su nepravedni, neadaptivni i mogu dovesti do predrasuda i diskriminacije (Aronson i sur., 2005).

Bennet (1998) stereotype dovodi u vezu sa sklonošću prema prebrzim generalizacijama kulturnih obilježja. On razlikuje pozitivne (kada prihvaćamo različitost) i negativne (kada odbijamo različitost) kulturne stereotype i ističe da su oni sastavni dio procesa kulturne interakcije tijekom kojega dolazi do uspoređivanja kulturnih obilježja, pri čemu se javljaju i prepreke u interkulturalnoj komunikaciji.

Stereotipi su često u osnovici predrasuda, negativni stavovi prema svim ili većini članova neke grupe. *„Stereotipi prema različitim grupama mogu se vrlo lako pretvoriti u predrasude, čiji je utjecaj na ponašanje pojedinca daleko snažniji od utjecaja stereotipa, pa stoga predrasude vrlo često dovode do diskriminacije pripadnika različitih grupa“* (Krizmanić, 2010, str. 82).

Kako i zašto ljudi oblikuju stereotype? Učimo stereotype od roditelja (naših prvih i najutjecajnijih učitelja), zatim od drugih (npr. vršnjaka) i medija. Drugo objašnjenje za oblikovanje stereotipa dolazi od istraživanja kognitivne psihologije o procesu kategorizacije. Ljudi vole, žele te moraju kategorizirati svijet, kako društveni tako i fizički, u poželjne male skupine. *„Važno je naglasiti da stereotipiziranje nije nužno emocionalno i da ne vodi nužno namjernom zlostavljanju. Stereotipiziranje je, često samo način kojim pojednostavljujemo svoj pogled na svijet i svi to radimo u određenom stupnju“* (Aronson i sur., 2005, str.461).

Stvaranje stereotipa temelji se na:

- pojednostavljenju
- pretjerivanju ili iskrivljanju
- generalizaciji
- predstavljanju kulturalnih atributa kao 'prirodnih'.

Svaki čovjek osim svog osobnog identiteta ima i socijalni identitet koji je najviše obilježen kulturom koja podrazumijeva pripadnost i ponašanje čega najčešće čovjek nije ni

svjestan ili svoj kulturni svijet vidi pozitivno zbog subjektivnog gledanja na svoj kulturni svijet. Svatko tko susreće pripadnike druge kulture, više je ili manje ispunjen stereotipima, bilo onim pozitivnima ili negativnima. Stereotipi upravljaju našim ponašanjem prema pojedinoj skupini ljudi.

3.2. Najčešći objekti stereotipa

„Stereotipima se izražavaju raznolika zamišljena ili stvarna svojstva ljudi različitog porijekla, obrazovanja, dobi, religijske ili etničke pripadnosti, socioekonomskog statusa, zanimanja. Stereotipi postoje prema svim skupinama ljudi koje se po nečem razlikuju od ostalih, a nastaju na temelju nekog zajedničkog obilježja koje može biti i uobičajeno, normalno i većinsko. Lakše je stvoriti stereotipe kada postoji jasno vidljivo i dosljedni atributi koji se lako prepoznaju“ (Krizmanić, 2010, str.81).

Najčešći stereotipi su na vjerskoj, nacionalnoj, rasnoj ili spolnoj orijentaciji. Iako stereotipi mogu biti i pozitivni, uglavnom se koriste oni negativni. U većini kultura javljaju se stereotipi uz određenu spolnu grupu i podrazumijevaju čitav niz karakteristika, bilo fizičkih bilo psihičkih, koje tu grupu opisuju i određuju. Tako, na primjer, priroda stereotipa vezanih za muški spol karakterizira pripadnike ovog spola kao agresivnije, bezosjećajnije, neovisnije, objektivnije, dominantnije i aktivnije od pripadnika drugog spola. Žene su pasivnije, pričljivije, nježnije i osjećajnije. Sociološka istraživanja su pokazala da rodni stereotipi snažno utječu na interpretaciju muškog i ženskog ponašanja. Čest je slučaj da se isto ponašanje kod muškaraca i žena tumači na potpuno različite načine. Istraživanja su općenito pokazale da se, na primjer, dostignuća jednog muškarca najčešće pripisuju njegovoj sposobnosti, dok se u slučaju žene pripisuju njezinom naporu ili sreći.

Na osnovi fizičkih i psihičkih karakteristika kao posljedica određenog spola, kreiraju se tzv. društvene uloge koje za sobom povlače i niz stereotipiziranih radnji i ponašanja. Stoga postoje podjele na ženska i muška zanimanja, na ženske i muške aktivnosti (Sablić, 2014).

Crocker i Webber (1983) predložile su tri moguća modela za mijenjanje stereotipnih vjerovanja:

1. model knjigovodstva - teorija prema kojoj informacije nesukladne stereotipu rezultiraju postepenim mijenjanjem stereotipa

2. model obrata- teorija prema kojoj se stereotipi radikalno mijenjaju kao reakcija na snažne istaknute informacije

3. model podtipova - teorija prema kojoj se stvara novi podtip ili potkategorija stereotipa, kako bi se on prilagodio opovrgavajućim informacijama.

„Programi osvješćivanja i oslobađanja od predrasuda i stereotipa poseban su dio interkulturalnog odgoja i obrazovanja. Temeljni je cilj takvih programa razvoj sposobnosti kritičnog opažanja i razumijevanje razlika između određenih kultura“ (Sablić,2014, str.28).

4. INTERKULTURALNIM OBRAZOVANJEM PREMA SMANJIVANJU I ELIMINACIJI PREDRASUDA I STEREOTIPA

Izbjegavanje negativnih učinaka kojima ponekad rezultira kontakt različitih kultura moguće je postići obrazovanjem. Interkulturalno obrazovanje sve je češći pristup u suvremenim kurikulumima, a takav pristup obrazovanju treba shvatiti kao obogaćivanje kolektivnog, ali i pojedinačnog identiteta, a ne kao njegovu degeneraciju (Jelinčić i dr, 2010). To znači da interkulturalizam u obrazovanju nastoji razviti nove, tolerantnije oblike ponašanja ljudi što uključuje promjenu stavova i svijesti ljudi. Programi interkulturalnog obrazovanja u svijetu najčešće obuhvaćaju sljedeća područja: odgoj i obrazovanje kulturno drukčijih, bikulturalni (bilingvalni) odgoj i obrazovanje, odgoj i obrazovanje o kulturnim razlikama ili kulturnom razumijevanju, odgoj i obrazovanje za kulturni pluralizam, odgoj i obrazovanje za međunarodno razumijevanje i suradnju.

Kako se pretpostavlja da se takvim odgojem mogu riješiti mnogi problemi suživota među različitim skupinama, od interkulturalizma u obrazovanju se očekuje da pridonese daljem razvitku demokracije, zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda, boljem međunarodnom razumijevanju i suradnji te slobodi, sigurnosti, miru i razoružanju u svijetu (Sekulić-Majurec,1996). Učeći prepoznavati i uvažavati svoje posebnosti, učimo se uvažavati različitosti. Edukacija nije samo odraz društva već utječe i na njegov razvoj i zbog toga je uloga škola u razvoju interkulturalnog društva nezamjenjiva. Piršl (2011,str.54) navodi: *„Da bi interkulturalizam zaživio u društvu, a onda i u školi, prije svega treba imati uporište u društvu odnosno državi koja će ga sustavno i postupno promicati, podržavajući i razvijajući odnose koji će se temeljiti na obostranom povjerenju, učinkovitoj komunikaciji i dijalogu svih sudionika u društvu kao ravnopravnih partnera, konstantnom učenju i razmjeni iskustva, mirnom rješavanju sukoba, aktivnoj suradnji i suživotu.“*

Prema Guidelines on Traveller Education in Primary Schools (2002) interkulturalno obrazovanje definirano je kao ono čiji je cilj da gaji uvjete za razvoj pluralizma u društvu te da podiže svijest djece o vlastitoj kulturi usporedno s prihvaćanjem činjenice da postoje jednako vrijedni drugi načini ponašanja i drugi vrijednosni sustavi drugih kultura kako bi razvili poštovanje prema životnim stilovima različitim od svojih te mogli razumjeti i cijeniti jedni druge.

Interkulturalna zajednica podrazumijeva suživot pripadnika različitih kultura koji se temelji na interkulturalnim načelima kao što su uvažavanje, ravnopravnost, solidarnost, odgovornost, suradnja, sudjelovanje i dr. (Sablić, 2009). Polazeći od shvaćanja prema kojem obilježja koja definiraju zajednicu ujedno čine instrumente za njezinu izgradnju, učenje zajedničkog života podrazumijeva razvijanje pozitivnih odnosa, i to uključivanjem i suradnjom sudionika u procesu izgradnje i mijenjanja kurikuluma. Za interkulturalizam kao inovativni pristup obrazovanju na kojem se temelje aktivnosti škole, pored dimenzije nastavnih sadržaja, neophodno je respektiranje i socijalne dimenzije nastavnog procesa.

Od interkulturalnog se obrazovanja prema Sablić (2014), (tablica 1) traži da unaprijedi pedagoške koncepcije i praksu te komplementarno obrazovanje o ljudskim pravima, a bori se protiv nesnošljivosti, rasizma, stereotipa i predrasuda.

Tablica 1. Interkulturalno obrazovanje - polaznice (prema Sablić, 2014)

Polazne osnove/pristupi	Načini provedbe
Jednakost u pristupu	Obrazovanje za ljudska prava
Kulturna i jezična prava	Obrazovanje za (demokratsko građanstvo)
Specifična prava pripadnika nacionalnih/etničkih manjina	Obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina
Multikulturalno okruženje	Različite kompetencije i znanja
Jednake šanse i pozornost prema ugroženim skupinama/pojedincima	Interakcija i suradničko učenje

Zadaci interkulturalnog obrazovanja su: usvajanje temeljnih znanja, razvoj sposobnosti, vještina i stavova u području interkulturalizma koje će, kroz direktnu konfrontaciju s diskriminacijom, predrasudama i nejednakošću u školi i društvu, doprinijeti prihvaćanju različitosti, bez obzira na njihovo porijeklo i prirodu, kao i promicanje demokratskih vrijednosti i ljudskih prava.

Ishodi interkulturalnog obrazovanja trebale bi biti interkulturalne kompetencije svakog pojedinca u multikulturalnom društvu. Interkulturalno kompetentna (sposobna) osoba je ona koja je sposobna "vidjeti" odnos između različitih kultura, koja ima sposobnost medijacije, interpretacije, kritičkog i analitičkog razumijevanja svoje i tuđe kulture (Byram, 1997). Interkulturalna kompetencija za Bennett i Bennett (2004) predstavlja sposobnost učinkovite komunikacije i primjerenog ophođenja u interkulturalnim situacijama među osobama različitih kultura.

„U Europskoj uniji interkulturalno obrazovanje definira se kao teorijski i praktični pristup u osnovi orijentiran na promociju i razvoj interakcije među učenicima različitog podrijetla te na znanje o različitim kulturnim, vjerskim i jezičnim tradicijama prisutnim u školama i društvima, na vjerovanje da smisleno susretanje i dijalog potiču međusobno razumijevanje, obogaćuju intelektualni i društveni život i da se bore protiv predrasuda, ksenofobije i rasizma u svakodnevnom životu kao i u učionicama“ (Sablić, 2014, str. 85).

Stereotipe zasnovane na pogrešnim informacijama nije jednostavno promijeniti pružanjem točnih informacija. Budući da se stereotipi i predrasude zasnivaju na pogrešnim informacijama dugo se vjerovalo se da je potrebno samo obrazovati ljude kako bi predrasude nestale. Međutim, zbog emocionalne osnove predrasuda i misaonih procesa, to nije moguće. Ono što može imati pozitivan učinak na stereotipe i predrasude su ponovljeni kontakti. Kako bi kontakt doveo do smanjenja predrasuda potrebna je posebna vrsta kontakta. Aronson i sur. (2005) opisuju pet uvjeta koje je potrebno zadovoljiti kako bi se to ostvarilo:

1. Međusobna ovisnost i zajednički cilj -kako bi se smanjilo neprijateljstvo, grupe moraju biti u surađujućim situacijama. Moraju se oslonjati jedna na drugu kako bi postigle cilj koji je važan za obje grupe.
2. Ravnopravan status - važno je da članovi grupa budu izjednačeni u terminima statusa i moći. Kada je status nejednak, interakcije mogu lako slijediti stereotipan obrazac. Čitav smisao kontakta je omogućiti ljudima učenje da su njihovi stereotipi netočni. Kontakt i interakcija trebaju voditi opovrgavanju negativnih stereotipnih vjerovanja.
3. Neformalno okruženje - kontakt se mora ostvarivati u prijateljskom, neformalnom okruženju, u kojem članovi vlastite grupe mogu biti u izravnoj interakciji s članovima vanjske grupe. Jednostavno omogućavanje kontakta dvije grupe u prostoriji u kojoj će i dalje ostati podijeljeni neće mnogo pridonijeti poticanju njihova razumijevanja ili međusobna upoznavanja.

4. Višestruki kontakti - kroz prijateljske, neformalne interakcije s više članova vanjske grupe, pojedinac će naučiti da su njegova vjerovanja o vanjskoj grupi pogrešna. Ključno je da pojedinac vjeruje da su članovi vanjske grupe koje upoznaje tipični za tu svoju grupu. U suprotnom, stereotip se može održati proglašavanjem jednog člana vanjske grupe iznimkom.

5. Socijalna norma ravnopravnosti - važno je da socijalne norme promoviraju i podržavaju ravnopravnost među grupama kako bi kontakt rezultirao smanjenjem predrasuda. Moć socijalnih normi je velika pa se one mogu koristiti za motiviranje ljudi na približavanje članovima vanjske grupe.

„Kada su svi uvjeti kontakata – međusobna ovisnost, zajednički cilj, ravnopravan status, neformalan, međusoban kontakt, višestruki kontakti i socijalna norma ravnopravnosti – ostvareni, međusobno sumnjičave ili čak neprijateljske grupe će smanjiti svoje stereotipiziranje, predrasude i diskriminacijska ponašanja.“(Aronson, 2005, str. 497)

Smanjenje predrasuda i stereotipa nije laka niti kratkoročna stvar. Promjene stavova, uvjerenja i ponašanja povećanim kontaktom između dvije grupe donekle su, ali neizrazito uspješne. Potrebno je također, razvijati toleranciju prema različitostima i poticati međusobnu suradnju i ovisnost o zajedničkom cilju.

ZAKLJUČAK

Živimo u kulturno raznolikom svijetu. Predrasude i stereotipi su sveprisutna pojava i postoje u svim društvima na svijetu. Ljudi unaprijed stvaraju određeno mišljenje o pripadnicima drugih naroda, o njihovim običajima, o jeziku, o vjeri. Sociolozi smatraju da je sklonost predrasudama adaptivno ponašanje. Ljudima je nekada u svrhu opstanka bilo potrebno da brzo stvore mišljenje o potencijalnom neprijatelju prije no što bi zauzeli obrambeni stav koji im je mogao spasiti život. Stereotipi i predrasude se ne javljaju odjedanput. Oni se oblikuju i učvršćuju tijekom vremena kao dio usvajanja kulture kojoj pojedinac pripada. Njihovo postojanje određuje ponašanje i akcije prema drugim osobama i skupinama, ali često su i uzrokom konflikta između osobe i osobe i osobe i skupine. Građenje stavova se zasniva na našem osobnom iskustvu, ali smo često skloni da pod utjecajem obitelji, prijatelja, religije i dr. prihvaćamo nečije stavove, a da nemamo ni vlastito iskustvo niti smo spremni ispitati opravdanost tih stavova.

U svijetu koji se tako brzo mijenja i postaje integriraniji, od ključne je važnosti biti svjestan naše sklonosti pogrešci te posebno nositi odgovornosti za sve što radimo i govorimo. Predrasude je teško mijenjati jer su one duboko ukorijenjene u svijesti čovjeka, ali ipak postoje neki postupci koji mogu pomoći k ostvarenju toga cilja. Da bismo mogli živjeti bez predrasuda i stereotipa, potrebno je učiti i upoznavati se s onim što je različito od nas. Društvo treba nastojati stvoriti odnose u kojima dominira suradnja i socijalna jednakost.

SAŽETAK

Imajući u vidu ubrzan proces globalizacije više nego ikada javila se potreba za kulturnim zbližavanjem između zemalja, s ciljem smanjenja kulturnih razlika. Iz tog razloga neophodno je razvijanje interkulturalizma. Kao raznovrsni pojedinci, ljudi mogu doživjeti sukob kod interakcije s ljudima koji su različiti jedan od drugoga. Interkulturalna komunikacija zahtijeva puno više nego jednostavno razumijevanje jezika; zahtijeva dobre vještine slušanja, otvoreni um i sposobnost da se mentalno odstupi iz vlastite kulture. Predrasude i stereotipi, negativni osjećaji i procjene, uobičajeni su kada su ljudi iz druge društvene skupine. Negativni stav prema određenim grupama može dovesti do diskriminacije. Predrasude i stereotipi prema drugima mogu se temeljiti na spolu, rasi, etničkoj pripadnosti, društvenoj klasi, seksualnoj orijentaciji ili nizu drugih društvenih karakteristika.

Ključne riječi: interkulturalizam, interkulturalna komunikacija, predrasude, stereotipi

SUMMARY

Bearing in mind the accelerated process of globalization more than ever, there has been a need for cultural convergence between countries, with the aim of reducing cultural differences. For this reason, it is necessary to develop interculturalism. As diverse individuals, humans can experience conflict when interacting with people who are different from each other. Intercultural communication demands much more than simply understanding a language; it demands good listening skills, an open mind and the ability to step outside one's own culture mentally. Prejudice and stereotypes, negative feelings and evaluations, are common when people are from a different social group. Negative attitudes toward out-groups can lead to discrimination. Prejudice and stereotypes against others can be based on gender, race, ethnicity, social class, sexual orientation, or a variety of other social identities.

Key words: interculturalism, intercultural communication, prejudice, stereotypes

LITERATURA

- Allport G.W. (1954), *The nature of prejudice*. Oxford: Addison – Wesley.
- Aronson, E., Wilson, T.D., Akert, R. M. (2005), *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate d.o.o.
- Bedeković, V. (2010), *Interkulturalni aspekti menadžmenta*. Virovitica: Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici.
- Bennett, J. M. & Bennett, M. J. (2004), *Developing Intercultural Sensitivity: An Integrative Approach to Global and Domestic Diversity*. U: Paige R. M. (Ed.), *Education for the intercultural experience* (2nd ed., pp. 109-135). Yarmouth, ME: Intercultural Press.
- Bennett, M., J. (1998), *Intercultural communication: A current perspective*. Yarmouth, ME: Intercultural Press.
- Byram, M. (1997), *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Sydney: Multilingual Matters.
- Drandić, D. (2012), *Interkulturalne kompetencije nastavnika i barijere u interkulturalnoj komunikaciji*. U: K. Posavec i M. Sablić (ur.) *Pedagogija i kultura – Interkulturalna pedagogija: prema novim razvojjima znanosti o odgoju*, 3. svezak/Znanstvena monografija (str. 73-82). Zagreb: Hrvatsko pedagojsko društvo.
- Crocker, J., & Weber, R. (1983), *Cognitive structure and stereotype change*. U: R. P. Bagozzi & A. M. Tybout (ur.), *Advances in Consumer Research* (Vol. 10, str.459-463). Ann Arbor, MI:Association for Consumer Research.
- Frust, M. (1995), *Psihologija*. Zagreb: Školska knjiga.
- *Guidelines on Traveller Education in Primary Schools* (2002), Department of Education and Science, Inspectorate Evaluation Support & Research Unit
http://www.educatetogether.ie/wordpress/wp-content/uploads/2010/02/traveller_education_-_guidelines.pdf (03.09.2017)
- Jelinčić, D.A., Gulišija D., Bekić J. (2010), *Kultura, turizam, interkulturalizam*. Zagreb: Meandar Media d.o.o.
- Krizmanić M. (2010), *Život s različitima: Koliko se međusobno poznajemo i razumijemo*. Zagreb: Profil.
- Leksikografski zavod Miroslav Krleža: Hrvatska enciklopedija (mrežne stranice)
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5105>, (03.09.2017)

- Piršl, E. (2005), Verbalna i neverbalna interkulturalna komunikacija. U: M. Benjak, (ur.) *Bez predrasuda i stereotipa* (str. 50-90). Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Piršl, E.(2007), Interkulturalna osjetljivost kao dio pedagoške kompetencije. U: V. Previšić, N.N., Šoljan i N. Hrvatić (ur.) *Pedagogija prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja*. Zagreb, Hrvatsko pedagoško društvo.
- Piršl, E. (2011), Odgoj i obrazovanje za interkulturalnu kompetenciju. *Pedagojska istraživanja*, 8(1), 53-70.
- Rey-Von Allmen, M. (2002), Intercultural Education: A Challenge and Necessity for Our Multicultural Society. *Migracijske i etničke teme*, 18(1), 85-98.
- Sablić M. (2014), *Interkulturalizam u nastavi*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Sablić, M. (2009), *Sukonstrukcija interkulturalnog kurikuluma: Doktorska disertacija*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Sekulić-Majurec A. (1996), Interkulturalizam u obrazovanju – osnova multikulturalnog društva. *Obnovljeni život*, 51(6), 677-686.
- Simić, O. (1988), *Sadržaj kognitivnih reprezentanata etničkih stereotipa*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Spajić-Vrkaš, V., Stričević, I., Maleš, D. i Matijević, M. (2004), *Poučavati prava i slobode*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo.

POPIS TABLICA

Tablica 1. Interkulturalno obrazovanje - polaznice (Sablić, 2014)